

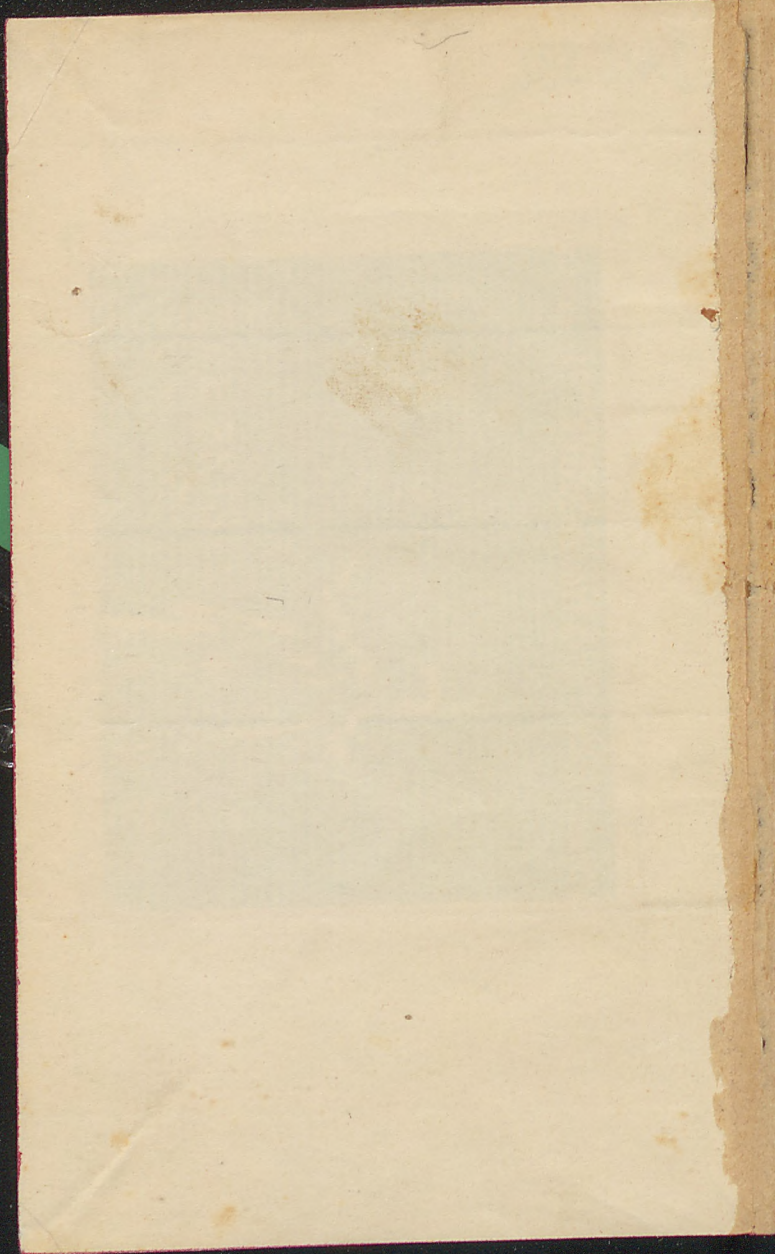
SAMOTNOSC ! COZ DO LUDZIACH?
PRZEKLETY KTO DLA LUDZI GŁOS I SERCE TRUDZI

EX LIBRIS
DR. A. CZUBRYŃSKI

M. S. W.

I.412.892

Dr. ANTONI CZUBRYŃSKI

J. M. Schleyer'a
Mowa światowa
„Volapük.“

GRAMATYKA

napisał

Sz. Truszc.

Nakładem autora.

W Złoczowie.

Drukiem O. Zukerkandla i Syna
pod zarządkiem Wilhelma Zukerkandla

1888.

N. BIBLIOTEKA
BN
NARODOWA

1412,892

st. z.

Przedmowa.

Volapük nie jest nowością lecz datuje się od dwustu lat, chociaż w innej zupełnie formie.

Sławny filozof niemiecki *Leibnic*, (1644—1716) był pierwszy, który przemyślał nad utworzeniem mowy światowej. Idea jego nie została atoli urzeczywistnioną, pomimo, że w r. 1666 napisał był nawet dziełko pod tytułem: „**Dissertatio de arte combinatoria**“.

W r. 1668 wydał był biskup angielski *John Wilkins* (czyt. *Dżon Uilkens*) dziełko traktujące o mowie światowej, lecz z powodu wielkiej ilości najrozmaitszych znaczków i trudności wyuczenia się tychże, mowa ta nie przyjęła się.

Później występowali z tą samą ideą Bacher, Prede, Jędrz. Müller, Berger, Cornel, Vater Marmieux i wielu innych.

W roku 1798 napisał był pasigrafią *Sicard*, sławny swego czasu nauczyciel głuchoniemych, a w r. 1852 wydał pasigrafią opartą na systemie liczbowym *Antoni Bachmeier*, lecz i ta ostatnia próba nie przyjęła się.

Najnowszą, najlepszą i najłatwiejszą jest *Schleyer'owska* mowa światowa zwana **Volapük** (od *vol* świat i *pük* mowa).

Jan Marcin Schleyer proboszcz w Litzelstetten koło Konstancyi urodził się w Oberlanda w W. K. Badeńskim. Po ukończeniu studyów gimnazjalnych słuchał w Fryburgu filologii i teologii katolickiej, poczem w rozmaitych miejscach sprawował urząd parafialny.

Schleyer przyswoił sobie 51 języków, których kwintesencją niejako jest Volapük.

Celem nowój mowy jest: połączyć wielomowną ludzkość w jedną nieprzerwaną całość i dać możność wielkim domom han-

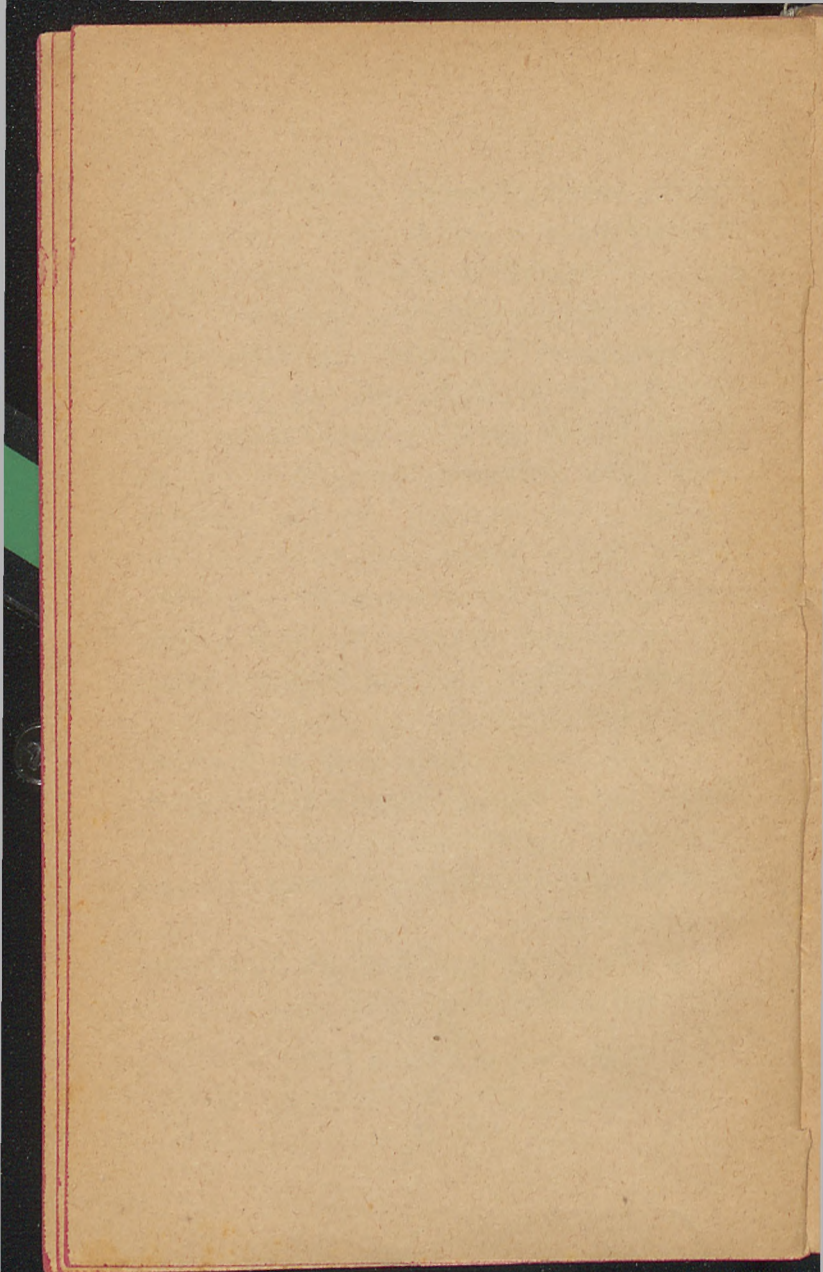
dlowym, przemysłowcom, podróżnym i t. p. bezpośrednio z całym światem korespondować. Że Schleyer nie wybrał ku temu celowi jednej z mów istniejących, pochodzi stąd, że rywalizacya narodów nie dopuściłaby nigdy do wywyższenia się tej lub owiej mowy. Każdy naród chciałby ażeby jego mowa była światową, wskutek czego do jedności i zgody nigdy by nie przyszło. Zresztą każda mowa czy to żyjąca czy martwa nastęrcza tyle trudności pod względem ortograficznym, gramatycznym i syntaktycznym, że o ogólném zaprowadzeniu i mowy być nie może.

Przy pisaniu niniejszego podręcznika korzystałem z dzieł Schnepfer'a, Schleyer'a, Fischbacha, Ryłskiego jakoteż z uchwał akademii ogłaszanych w *volapükagased* Dr. Obhlidala.

Co do pisowni polskiej, to trzymałem się gramatyki Małeckiego wyd. VI.

Złoczów, w styczniu 1888.

Sz. Truss.

Corrigenda.

W ciągu druku niniejszego podręcznika zaszły następujące zmiany:

1. Każde słowo pierwotne (*Stammwort*) jest rodzaju męskiego, z wyjątkiem tych, które już z natury są rodzaju żeńskiego n. p. *mot* matka, *vom* kobieta.

2. Osoby żeńskie, piastujące jakiś urząd, urabiają się z pierwotnych męskich przez dodanie do tychże słówka „*ji*“ bez łącznika (—) n. p. *jigadel* ogrodniczka, *jikukel* kucharka; chcąc wyrazić, że osoba ta jest żoną ogrodnika, lub kucharza, używa się formy opisowej przez dodanie na początku „*ji*matel“ lub „*vom*“ n. p. *ji*matel *gadela* albo *vom gadela* znaczy: żona ogrodnika.

3. Przy zwierzętach oznacza każdy rzeczownik pierwotny tylko rodzaj (*Gattung*) zwierzęcia (bez względu na samce lub samice).

Na oznaczenie samców dodaje się na początku słówko *om*, na oznaczenie samic słów *ji* n. p. *omgan* i *jigan* kogut i kura; *omjeral* i *jijeval* ogier i klacz; przeciwnie powie się: *goks. gans e pejins*, kury, gęsie i gołębie (bez względu na samce i samice).

I.

Alfabet i czytanie liter.

---

§. 1. Alfabet mowy światowej »Volapük« ma 27 liter, a te są następujące:

a, ä, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, ö, p, r, s, t, u, ü, v, x, y, z.

Wszystkie litery czytają i wymawiają się tak jak w języku polskim, z wyjątkiem następujących:

ä, ö, ü czytają się tak jak w jęz. niemieckim.

e przed *e* wymawia się jak *cz* n. p. *cek* czyt. *czek*; zresztą jak *dź* n. p. *cög* czyt. *dźög* gra w szachy; *cüd* czyt. *dźüid* topór; *cuk* czyt. *dźuk* osieł; *cav* czyt. *dźaw* paszcza.

v czyta się jak polskie *w*, n. p. *vom* czyt. *wom* kobieta; *vob* czyt. *wob* praca;

j jak *sz* n. p. *jul* czyt. *szul* szkoła. *jönik* czyt. *szönik* piękny.

y jak j n. p. *yel* czyt. *jel* rok; *yulul* czyt. *julul* lipiec;

Co do litery *h*, to wymawia się ono tak samo jak w jęz. polskim. Dotychczas używano zamiast litery *h* apostrof (´) n. p. ´*üt* czyt. *hüt* kapelusz, ´*itatim* czyt. *hitatim* lato. Obecnie zaś uchwalono na tajnem posiedzeniu Vlptw. w Monachium z dnia 7. sierpnia 1887 wyrzucić apostrof i pisać *h*.

W wyrazach *cehel* (czech) i *cehik* (czeski) wymawia się *h* jak polskie *ch*; czytaj więc: *czechel* i *czechik*.

§. 2. Akcent kładzie się zawsze na ostatniej zgłosce; przy dwugłoskach należy czytać każdą literę osobno.

§. 3. W volapüku piszą się wszystkie słowa małymi literami, z wyjątkiem imion własnych lub gdy stoją na początku zdania.

§. 4. Volapük niema rodzajników; wszystkie rzeczowniki są rodzaju męskiego, z wyjątkiem tych, które z natury są rodzaju żeńskiego. Te ostatnie urabiają się z rzeczowników rodz. męsk. przez dodanie na

początku zgłoski **ji** — lub **of** —, które należy oddzielić od rzeczownika króską poziomą (—)

§. 5. Jeżeli rzeczownik oznacza osobę żeńską zamężną wtedy kładzie się **ji** —, jeżeli zaś oznacza osobę żeńską ze względu na jej zatrudnienie, bez względu na to, czy ona jest zamężna lub nie, wtedy kładziemy zgłoskę **of** —.

Dla oznaczenia zwierząt samic używa się zawsze zgłoski **ji** —.

Przykłady:

vobel robotnik	{ ji — vobel żona robotnika of — vobel robotnica
plofed profesor	{ ji — plofed żona profesora of — plofed profesorka
gadel ogrodnik	{ ji — gadel żona ogrodnika of — gadel ogrodniczka
kukel kucharz	{ of — kukel kucharka ji — kukel żona kucharza.

stäg jeleń, **ji** — stäg łania,

gok kogut, **ji** — gok kura,

dog pies, **ji** — dog suka,

ludog wilk, **ji** — ludog wilczyca.

§. 6. Przy osobach żeńskich należących do jednej familii, oznacza zgłoska **ji** — osobę zamężną, zgłoska **of** — osobę niezamężną, pannę; n. p.

son syn,		ji — son córka (zameżna)
		of — son córka (panna).

nök wój		ji — nök ciotka (zameżna)
		of — nök ciotka (panna).

fat ojciec

fatel dziadek (ojciec ojca)

ji — fatel babka (matka ojca).

mot matka

motel dziadek (ze strony matki)

ji — motel babka (ze strony matki).

mat wesele

matel mąż

ji — matel żona;

yun młodość,

yuel młodziemiec,

of — yuel panna,

pul chłopiec,

of — pul dziewczyna;

§. 7. Dla oznaczenie rzeczowników abstrakcyjnych, które w jęz. polskim są rodz.

nijakiego, używa się końcówki *os n. p.*

gudik dobry, *gudikOS* dobro (das Gute).

jönik piękny, *jönikOS* piękno (das Schöne).

Uwaga. Rzeczowniki te urabiają się w volapüku zawsze z przymiotników, których końcówką jest *ik*.

II. Odmiana rzeczowników.

(*Deklin subsatas*).

§. 8. W volapüku mamy dwie liczby: pojedynczą (*banum*) i mnogą (*plunum*) a cztery przypadki (*deklinafals*). Charakterystyczne końcówki dla przyp. 2^{go}, 3^{go} i 4^{go} są w l. poj. *a, e, i*, a w l. mnog. *as, es, is*; przypadek 1. l. mn. kończy się zawsze na *s*.

Przykłady:

l. pojed.

1. *fat* ojciec
2. *fata* ojca
3. *fate* ojcu
4. *fati* ojca

1. *meid* łąka,
2. *meida* łąki,
3. *meide* łące,
4. *meidi* łąkę,

l. mnog.

1. *fats* ojcowie,
  2. *fatas* ojców,
  3. *fates* ojcom,
  4. *fatis* ojców,
1. *meids* łąki,
  2. *meidas* łąk,
  3. *meides* łąkom,
  4. *meidis* łąki.

Uwaga. Przy nawoływaniach używa się przypadku 5^{go}. Jest nim przyp. 1^{szy} z wykrzyknikiem *O!* na początku; po rzeczowniku kładzie się wtedy znak ! n. p. *o fien!* O przyjacielu! *o fat oba (obik)!* o mój ojcie!

§. 9. W ten sam sposób odmieniają się przymiotniki, zaimki, liczebniki i imiesłowy n. p.

L. pojed.	L. mnog.
1. <i>ob</i> ja	1. <i>obs</i> my,
2. <i>oba</i> mnie,	2. <i>obas</i> nas,
3. <i>obe</i> mnie (mi),	3. <i>obes</i> nam,
4. <i>obi</i> mnie.	4. <i>obis</i> nas.
1. <i>of</i> ona,	1. <i>ofs</i> one,
2. <i>ofa</i> jój,	2. <i>ofas</i> ich,
3. <i>ofe</i> jój,	3. <i>ofes</i> im,
4. <i>ofi</i> ją,	4. <i>ofis</i> ich,
1. <i>löflik</i> miły,	1. <i>löflikas</i> miły (le)
2. <i>löflika</i> miłego,	2. <i>löflikas</i> miłych,
3. <i>löflike</i> miłemu,	3. <i>löflikes</i> miłym,
4. <i>löfliki</i> miłego	4. <i>löflikis</i> miłych (e)

löfön kochać, *löfof* ona kocha, *löfoföl* kochająca.

1. <i>löfoföl</i> kochająca	1. <i>löfoföls</i>
2. <i>löfoföla</i> kochającej	2. <i>löfofölas</i>
3. <i>löfoföle</i> kochającej	3. <i>löfoföles</i>
4. <i>löfoföli</i> kochającą	4. <i>löfofölis</i> .

Z a i m k i.

(*Pönops.*)

§. 10. Zaimki osobowe (*Pönops pösodik*) są następujące:

ob ja

ol ty, *ons* wy (zam. ty)

om on, *of* ona, *os* ono;

obs my

ols wy

oms oni, *ofs* one.

ou (bez l. mn.) odpowiada niem. *man*.

Uwaga. Na zebraniu volapitkistów w Monachium uchwalono wyrzucić zaimek *ons* z gramatyki; wszyscy więc volapitkiści są z sobą za pan brat i mówią sobie *ol* — ty.

Się znaczy *ok* l. mn. *oks*.

§. 11. Zaimki dzierzawcze (*Pönops labe-dik*) tworzą się z zaimków osobowych przez dodanie końcówki przymiotnikowej *ik*.

Zaimek dzierzawczy stoi po rzeczowniku, do którego należy i jest nieodmienny.

Zamiast zaimka dzierz. używa się zwykle 2^{go} przypadku zaimka osobowego n. p.

obik (*oba*) mój, olik (*ola*) twój,

omik (*oma*) jego, ofik (*ofa*) jej,

obiks moje, oliks twoje,

obikels moje (die meinigen),

obsik (*obas, obsa*) nasz,

olsik (*olas, olsa*) wasz,

omsik (*omas, omsa*) ich (rodz. m.)

ofsik (*ofas, ofsa*) ich (r. ż.)

obsiks nasze,

olsiks wasze,

omsiks ich,

ofsiks ich

buk obik (*oba*) moja książka.

buka ofik (*ofa*) jej książki i t. d.

§. 12. Zaimki wskazujące (Pönopsjonik) są:

at ten, ät ten sam,

et ów, eit właśnie ów,

it on sam, iet właśnie on sam,

som taki (bez rzeczki) somik taki (z rzeczki.)

söm (*sömile*) właśnie taki;
 ut on, üt właśnie
 neif at ten nóż
 fots et owe lasy;
 flumi at tę rzekę,
 moti oba (*obik*) moję matkę,
 fotas obsik (*obas*) naszych lasów
 voml ola (*olik*) twoję panią.

§. 13. Zaimki pytające (Pönops säkomöl)

kim (*ji* — *kim*, *of* — *kim*) kto?
 kis co? kiom który?
 kios co? kimik jaki?
 kitim kiedy? kiplad gdzie?
 kibido o ile? (in wie ferne).
 kipladi dokąd? lio (*liko*) jak?
 kikod dlaczego?
 kikod no pükol? dlaczego nie mówisz?
 kipladi golobs? dokąd idziemy?
 kimik binom blod ola? jaki jest twój brat?

§. 14. Zaimki względne (Pönops gete famik) są następujące:

kel który,
 ji — kel (*kel* — *ji*) i of — kel która,
 kelos (*os* — *kel*) które.

Ji — kel, kelof, i kelos, używają się tylko dla uniknięcia dwuznaczności n. p.

fat, keli löfob, ojciec, którego kocham,
vom kel ekömoſ, kobieta która przyszła;
cil, keli älogob dziecko, które widziałem,

ale

siostra mego przyjaciela, którą widziałem, będzie: ji — son fena oba (*obik*), kelof i älogob, gdyż keli mogłoby się odnosić i do przyjaciela.

§. 15. Zaimki nieoznaczone (Pönops ne-tümik) są następujące:

ek ktoś,	nek nikt
alim każdy,	alik każdy,
nonik żaden,	bos coś,
sembal jakiś,	nos nic,
ans (bez rzecz.)	kilka
anik (z rzecz.)	kilka.

mödiks wiele	} są właściwie przy- miotnikami.
nemödiks mało	
valiks wszyscy	

Uwaga. Zaimki nieoznacz. alim, ans, nek, używają się tylko jako zaimki osobno stojące; w znaczeniu przymiotnikowem używamy nonik, alik, i anik; n. p.

Egivon apodis anes obas niektórym z pomiędzy
nas dano jabłka;

egivon apodis anik obes nam dano kilka jablek.

Przymiotniki.

(Tadyeks.)

§. 16. Przymiotniki urabiają się z rzeczowników (słów pierwotnych, Stammwörter) przez dodanie do tychże końcówki ik. n. p. *flen* przyjaciel, *flenik* przyjacielski, *nelüm* pragnienie, *nelünik* spragniony,

<i>gud</i> dobro,	<i>gudik</i> dobry,
<i>klif</i> skała,	<i>klifik</i> skalisty,
<i>ston</i> kamień,	<i>stonik</i> kamienny,
<i>fot</i> las,	<i>fotik</i> lasowy,
<i>nat</i> przyroda,	<i>natik</i> przyrodniczy.

§. 17. Jeżeli z jednego rzeczownika mamy zrobić więcej przymiotników, wtedy używamy końcówek *lik*, *sik* n. p.

ston kamień
stonik kamienny,
stonlik jak kamień
stonsik kamienisty;

fot las,
 fotik lasowy,
 fotlik leśny,
 fotsik lesisty;

§. 18. Przymiotniki kładą się — podobnie jak zaimki dzierzawcze po rzeczowniku i są nieodmienne; jeżeli zaś rzeczownik ma mieć przy sobie kilka przymiotników, wtedy jeden z nich kładzie się przed rzeczownikiem i zgadza się z nim w liczbie i przypadku n. p.

penöd jönik piękne pismo,
 pens gudik dobre pióra,
 miliga svidik, słodkiego mléka,
 jöniks jevals blägik piękne, czarne konie;
 pefikes vomes gudik at, tym biednym,
 dobrym kobietom;

Stopniowanie przymiotników.

(*Nämnin*)

§. 19. Stopień wyższy i najwyższy przymiotników urabia się przez dodanie do stop. pierwszego końcówek um i ün n. p.

gudik dobry,
 gudikum lepszy,
 gudikün najlepszy;
 liegik bogaty,
 liegikum bogatszy,
 liegikün najbogatszy;
 jönik piękny,
 jönikum piękniejszy,
 jönikün najpiękniejszy,
 dutlik pilny,
 dutlikum pilniejszy,
 dutlikün najpilniejszy;

2. jönikuma piękniejszego
3. dutlikünes najpilniejszym, i t. p.

Urabianie rzeczowników

za pomocą przyrostków i końcówek.

§. 20. Rzeczowniki osobowe, które coś czynią, czemś się zajmują, kończą się zawsze na el n. p.

vob praca,
     vobel robotnik;
 kuk kuchnia,
     kukel kucharz,

gad ogród,
     gadel ogrodnik,
 lel żelazo,
     lelel kowal;
 tub beczka,
     tubel bednarz; i t. p.

§. 21. Zgłoska *ne* na początku rzeczownika odpowiada polsk. *nie*, niemieck. *un*; n. p.

läb szczęście, neläb nieszczęście;
 llen przyjaciel, neflen nieprzyjaciel;
 dal pozwolenie, nedal zakaz;
 detik prawy, nedetik lewy,
 hel góra, nebel dolina;
 eöd sprawiedliwość, necöd niesprawiedl.
 koten zadowolenie, nekoten niezadowolenie;

§. 22. Zgłoska *le* na początku rzeczownika nadaje temuż znaczenie wyższe, piękniejsze n. p.

jeval koń, lejeval ogier;
 gäl radość, legäl zachwycenie;
 löflik miły, leleflik zachwycający,
 jul szkoła, lejul uniwersytet. (niver)

§. 23. Zgłoska *gle* na początku, oznacza coś wielkiego, głównego n. p.
zif miasto, *glezif* miasto główne,
tidel nauczyciel, *gletidel* nauczyciel główny;
nom prawidło, *glenom* główne prawidło;
din rzecz, *gledin* rzecz główna.

§. 24. Zgłoska *lu* na początku pomniejsza wartość rzeczownika n. p.
keb ziele, *lukeb* chwast, *zielsko*;
mot matka, *lumot* macocha;
fat ojciec, *lufat* ojczym;
god Bóg, *lugod* bożek;
vokön wolać, *luvokön* wrzeszczyć.

§. 25. Zgłoska *sma* oznacza rzecz jakąś w pomniejszonym rozmiarze n. p.
bov półmisek, *smabov* taléřz;
bel góra, *smabel* pagórek;
bim drzewo, *smabim* krzak;
faniüb więzienie, *smafaniüb* klatka;
giün strzelba, *smagiün* pistolet;

§. 26. Końcówka *al* oznacza osobę wyższą, zaś *an* osobę niższą ze względu na zatrudnienie lub stanowisko n. p.

poed poezya
 poedel poeta
 poedal sławny poeta
 poedan wirszokleta.

ted handel,
 tedel handlarz, kupiec;
 tedal kupiec en gros;
 fotel leśniczy,
 fotan gajowy, pobereźnik.

§. 27. Rzeczowniki zdrobniałe urabiają się ze rzecz. zwykłych przez dodanie do tychże końcówki il.

W ten sposób tworzą się i przymiotniki zdrobniałe; n. p.

dog pies, dogil piesek;
 kat kot, katil koteczka;
 smalik mały, smalikil maleńki
 liät drabina, liättil drabinka
 devel diabeł, develil diabełek;
 blägik czarny, blägikil czarniutki;
 euk osieł, eukil osiołek.

§. 28. Nazwy umiejętności kończą się na av n. p.

nol wiedza, nolav umiejętność;
 nat przyroda, natav nauka przyrodnicza;
 plan roślina, planav botanika;
 nim zwierzę, nimav zoologia;
 min minerał, minav mineralogia;
 pük mowa, pükav filozofia;
 tal ziemia, talav geologia;
 ale tylko füsüd fizyka.

§. 29. Nazwy miesięcy kończą się na
ul n. p.

<i>yanul</i> styczeń,	<i>febul</i> luty,
<i>müzul</i> marzec,	<i>apul</i> kwiecień,
<i>mayul</i> maj,	<i>yunul</i> czerwiec,
<i>yulul</i> lipiec,	<i>gustul</i> sierpień,
<i>setul</i> wrzesień,	<i>otul</i> październik,
<i>novul</i> listopad,	<i>dekul</i> grudzień.

§. 30. Nazwy dni kończą się na *el*:

<i>mundel</i> poniedziałek,
<i>tusdel</i> wtorek,
<i>resdel</i> środa,
<i>dödel</i> czwartek,
<i>flidel</i> piątek,
<i>zädel</i> sobota,
<i>soldel</i> niedziela.

§. 31. Nazwy krajów kończą się po większój części na *än* n. p.

Bayän Bawarya,
Bömän Czechy,
Galizän Galicya,
Löstän Austrya,
Nidän Indyje,
Stirän Styrya,
Bodugän Portugalia,
Spän Hiszpania,
Dän Dania,
Pöldän Polska,

Tükän Turcya,
Bukoviän Bukowina,
Slavonän Sławonia,
Lusän Rosya,
Sibirän Syberya,
Serbän Serbia,
Bosnän Bośnia,
Tirolän Tyrol,
lin kraj;

natomiast:

Deut Niemcy,
Flent Francya,
Sveiz Szwajcarya
Nelij (czyt. *Nelisz*)
 Anglia,

Fäl Włochy,
Glik Grecya,
Sved Szwecya,
Norveg Norwegia.

§. 32. Rzeczowniki można stopniować, dodając do nich końcówki przymiotnikowe stopnia wyższ. *um* a najwyższego *ün* n. p.

söl pan,

sölum większy pan,

sölün największy pan;

bel góra,
belum większa góra,
belim największa góra.

Przysłówki.

(*Ladvelibs.*)

§. 33 Przysłówki urabiają się z przymiotników za pomocą końcówki *o* n. p.

jöniko ładnie,
gudiko dobrze,
gudikum lepiej,
gudikim najlepiej,
vifiko prędko,
vifikum prędziej,
vifikim najprędziej.

§. 34. Kończówka *o* dodana do rzeczownika, nadaje temuż znaczenie przysłówkowe n. p.

del dzień, *delo* dniem;
neit noc, *neito* nocą;
dal pozwolenie, *dalo* za pozwoleniem,
fut noga, *futo* pieszo.

§. 35. Przy przysłówkach i przymiotnikach wyrażających czas lub miejsce, kładzie się rzeczownik w 4. przypadku n. p.

stól 2 metry długi,
tab lonedik metis tel.

Liczebniki.

(Numavöds.)

§. 36. Liczebniki główne (*Stabanums*)

<i>bal</i> jeden,	<i>mül</i> sześć,
<i>tel</i> dwa,	<i>vel</i> siedm,
<i>kil</i> trzy,	<i>jöl</i> ośm,
<i>fol</i> cztery,	<i>zül</i> dziewięć.
<i>lul</i> pięć,	

Dziesiątki urabiają się z jednostek, przez dodanie do tychże końcówki *s*, a więc :

<i>bals</i> dziesięć,	<i>vels</i> siedmdziesiąt,
<i>tels</i> dwadzieścia,	<i>jöls</i> ośmdziesiąt,
<i>kils</i> trzydzieści,	<i>zöls</i> dziewięćdziesiąt,
<i>fols</i> czterdzieści,	<i>tum</i> sto,
<i>luls</i> pięćdziesiąt,	<i>mül</i> tysiąc.
<i>müls</i> sześćdziesiąt,	

Liczebniki złożone otrzymujemy przez połączenie dziesiątek z jednostkami za pomocą spójnika *e*, n. p.

balsebal jedenaście,

balse~~e~~tel dwanaście,

balse~~e~~kil trzynaście,

balse~~e~~fol czternaście,

telsebal dwadzieścia jeden,

telsejöl dwadzieścia ośm,

velselul siedmdziesiąt pięć,

zülsemül dziewięćdziesiąt sześć,

zülse~~e~~zül dziewięćdziesiąt dziewięć,

tum-bal sto jeden,

tum-bals sto dziesięć,

tum-balsebal sto jedenaście,

tum-kils sto trzydzieście,

tum-mäl~~e~~selul sto sześćdziesiąt pięć,

teltum dwieście,

teltum-balselul dwieście piętnaście,

kiltum trzysta, *fol~~e~~tum* czterysta,

zültum dziewięćset, *tel~~e~~mül* dwa tysiący,

mül jöltum jöl~~e~~sel tysiąc ośmset ośmdziesiąt siedm,

lulsemül mül vel~~e~~tum jöl~~e~~sezül pięćdziesiąt sześć tysięcy siedmset ośmdziesiąt dziewięć.

Miliony, triliony i t. p. urabiają się z jednostek za pomocą końcówki *ion* n. p.

balion jeden milion,

kilion trzy miliony,

lulion pięć milionów;

25,764.389 będzie:

telslulion veltum mülsefol mil kiltum jölsezül.

Uwaga. W połączeniu z rzeczownikami stoją liczebniki po tychże bez żadnej zmiany n. p.

Labob lineastumi bal mam jedną linią; *)

delis balsefol 14 dni,

labom bukis foltum mälselul on ma 465 książek.

Uwaga. Liczebniki rodz. żeńsk. i nijakiego urabiają się, jeżeli do licz. głów. dodamy na początku lub na końcu zgłoski *ji — of — os —*, n. p.

<i>ji — bal</i>	}	jedna, <i>os — bal (bal — os)</i> jedno.
<i>of — bal</i>		

§. 37. Liczebniki porządkowe (*leolanums*) kończą się na *ül*, n. p.

---

*) W pewnej *grammatyce* którą niedawno napisał nauczyciel języka francuskiego, (przy szkołach średnich) można wyczytać *linię, linję, jedną, małemi, biurko*. Uczniowie, w których ręku ową *grammatykę* widziałem, zapytują szanownego autora, jakiej gramatyki polskiej mają się trzymać!

balid pierwszy,   *balsehid* piętnasty,
telid drugi,   *telsid* dwudziesty,
kilid trzeci,   *tumid* setny,
folid czwarty,   *milid* tysięczny,
balionid milionowy; i t. d.

§. 38. Liczebniki przysłówkowe (*numś ladvelebik*) kończą się na *ido* n. p.

balido (po) pierwsze,
lulido (po) piąte,
balsido (po) dziesiąte, i t. d.

§. 39. Liczebniki mnożne przysłówkowe (*numś denuama*) kończą się na *na* n. p.

balna raz,
telna dwa razy,
málna sześć razy,
zólna dziewięć razy.

Uwaga. Jeżeli się zejda trzy spółgłoski, wtedy dla lepszego brzmienia i łatwiejszej wymowy wstawia się *e* n. p.

balsena dziesięć razy,
kilsena trzydzieście razy,
lulsena pięćdziesiąt razy; i t. d.

§. 40. Liczebniki mnożne przymiotni-

kowe urabiają się z poprzedzających za pomocą końcówki *lik* n. p.

balnalik jednorazowy,

lulnalik pięciorazowy, i t. d.

§. 41. Liczebniki podziałowe (*numms dilama*) urabiają się z głównych przez dodanie na początku (osobno) litery *a*, co odpowiada polsk. *po*, niem. *je*; n. p.

a bal po jednemu,

a tel po dwóch,

a lul po pięciu, i t. d.

§. 42. Liczebniki wielokrotne (*numms mödikama*) urabiają się z głównych za dodaniem końcówki *ik*, co odpowiada niem. *fach*, (*zweifach*, *dreifach* i t. p.) n. p.

balik pojedynczy,

telik podwójny,

kilik poczwórny,

balsik dziesięćkrotny,

tumik stokrotny,

milik tysiąckrotny.

§. 43. Liczebniki rzeczownikowe (*numms substitik*) urabiają się z głównych za dodaniem końcówki rzeczownikowej *el* lub *iel* n. p.

balel (*baliel*) jedynka,
kilel (*kiliel*) trójka,
folel, (*foliel*) czwórka, czworak;
balsel dziesiątka,
tumiel setka,
mielel (*miliel*) tysiącza.

§. 44. Z liczebników głównych urabiają się czasowniki liczebne (*velibs numik*) za dodaniem końcówki trybu bezokol. *ön* n. p.

telön podwajać,
kilön potrajać,
tumön stokrotnie działać, (robić) i t. d.

§. 45. Ułamki (*dilanums*) urabiają się z głównych liczb. przez połączenie tychże ze słowem *dil* część; przy czytaniu ułamków wymawia się najpierw mianownik; n. p.

teldil = $\frac{1}{2}$
foldil = $\frac{1}{4}$
kildil = $\frac{1}{3}$
balsedil = $\frac{1}{10}$
telsekildil = $\frac{1}{23}$
jöldilsjöl = $\frac{8}{8}$
telseluldils balserel = $\frac{17}{25}$
mälsefoldils kilselul = $\frac{35}{64}$

Uwaga. Jeżeli słowo *pól* ma być przymiotnikowo użyte, wtedy tłumaczymy je przez *lafik* n. p.

düp lafik pól godziny.

del lafik pól dnia,

mul lafik pól miesiąca,

yel lafik pól roku.

§. 46. Czas oznacza się za pomocą słów i w porządku następującym :

yel rok, mal miesiąc, del dzień, düp godzina, minut minuta, sekun sekunda, n. p.

Leopol 1881 mäsul balid (1st)

Lwów 1st marca 1881;

Düp folid e foldils kil, godzina 4^{3/4}

Düp kimid binom? Która jest godzina?

Düp folid e minuts folselul

Godzina 4ta i minut 45.

Düp lafik, pól godziny,

Foldil düpa, kwandrans,

Złoczów balmil jöltam jölsevel yulul bal-

selulid mundelo düp balsebalid e minuts

kilsid gödelo,

Złoczów 1881 r. 15to lipca wtorek go-

dzina 11, minut 30 rano.

Czasownik.

(*Velib.*)

§. 47. Czasowniki urabiają się z rzeczowników za dodaniem do tychże końcówki trybu bezokol. *ön* n. p.

rob praca, *vobön* pracować,
kal rachunek, *kalön* rachować,
löf miłość, *löfön* kochać.
kid całus, *kidön* całować,
lob chwała, *lobön* chwalić,
lel żelazo, *lelön* kuć,
pöfud użytek, *pöfudön* użytłkować;
bin istnienie, byt, *binön* być,
lab mienie, *labön* mieć.

Uwaga. Czasowniki *binön* i *labön* nie są posiadkowymi jak w pol. i niem. lecz są to czasowniki samoistne.

A. Strona czynna.

(*Pom dunik.*)

a. Tryb oznajmujący.

(*Jenabid.*)

§. 48. Czas terażniejszy — *patüp* — *praesens* tworzy się, jeżeli odrzucimy koń-

cówkę *ön*, a natomiast dodamy zaimki osobowe *ob, ol, om, of, obs, ols, ofs, oms*.

Wszystkie inne czasy tworzą się przez przybranie na początku zgłosek:

- dla cz. wspólnie przeszł. (*piitüp*) — **ï**
 » cz. przeszłego (*petüp*) — — **e**
 » cz. zaprzeszłego (*pitüp*) — — **i**
 » cz. przyszlę. niedok. (*potüp*) — — **o**
 » cz. przyszlę. dokon. (*putüp*) — — **u**

Uwaga. Dla krótkości będziemy używać nazw łacińskich: *praesens* czas teraźniejszy, *inperfectum* czas wspólnie przeszły, *perfectum* czas przeszły, *plusquam perfectum* czas zaprzeszły, *futurum I.* czas przyszlę niedok. *futurum II.* czas przyszlę dokon. *infinitivus* tryb bezokol., *imperativus* tryb rozkazujący, *participium* imiesłów n. p.

kidön całować.

§. 49. *Praesens.*

1. *kidob* całuję

2. *kidol* całujesz,

kidons *) wy całujecie, albo pan
całujesz zamiast ty całujesz.

(forma obecnie nieużywana).

*) W *grammatyce* p. X. stron. 14 jest forma *löfons* zupełnie źle przetłumaczoną, a niem. „*Sie lieben*“ źle zrozumiane. *Löfons* jest l. pojed. i znaczy: „Wy kochacie“ albo

3. *kidom* on całuje
kidof ona całuje
kidos ono całuje
kidon całuje się
1. *kidobs* całujemy
 2. *kidols* całujecie
 3. *kidoms* oni całują
kidofs one całują.

§. 50. *Imperfectum* (pätüp.)

üflapob hilem
ülegivol darowałeś
üslipom on spał
üslipof ona spała
ülömübos deszcz padał
ünifos śnieg padał
ülöfobs my kochali
ükipols wy trzymali
übinoms oni byli
üseilofs one milczały.

„pan kochasz“ zam. „ty kochasz“. Toż samo *li* — *labons* na str. 16 nie znaczy „czy mają“ lecz „czy macie“ wy zamiast ty. Forma na *ons* miała dawniej i licz. mn. „*ouss*“.

W gram. Schleyera jest l. pojed. *öns*, a l. mug. *öns*. Forma ta obecnie wcale nieużywana. Patrz „*Volapüka gased*“ 1887, *zülul* (wrzesień — 9ty mies.) 15id „*Meditans dö lasam valikodik in München.*“

- §. 51. *Perfectum* (petüp).
edekob ozdobiłem
esagol powiedziałeś
epönom on ukarał
egolof ona przyszła
elobobs my pochwalili
ekalols wy porachowali
emenodoms oni poprawili.
- §. 52. *Plusquam perf.* (pitüp).
ikalob rachowałem był
icepol młucicieś był
ipenobs pisaliśmy byli
ilöfofs one kochały były.
- §. 53. *Futurum I.* (potüp).
olöfob będę kochał
omesedol będziesz nagradzał
openol będzie pisał
oblamof ona będzie ganić
ostimobs my będziemy czcili
ovobols wy będziecie pracowali
odekoms oni będą ozdabiali
osölofs one będą panowały.
- §. 54. *Futurum II.* (putüp).
okalob porachuję,

upenol napiszesz,
upönom ukarze,
ulilof ona usłyszy;
udaloms oni pozwolą i t. d.

§. 55. Czasowniki zaimkowe (*velibs getefamik*) tworzą się przez dodanie końcówki *ok* do którejkolwiek z form porzeżdających.

W volapüku są tylko te czasowniki zaimkowe, które po odrzuceniu końcówki *ok* mają znaczenie przechodnie (*transitiv*) n. p. *lobön* chwalić, *lobönok* chwalić się, *älobobok* chwalilem się, *elobofsok* (*elobofoks*) one pochwały się, *olobolsok* (*oloboloks*) wy będziecie się chwalili, *sölobok* zapanowuję się (panuję nad sobą), *espinofok* ona się uklęła, *hetolsok* (*hetoloks*) wy się nienawidzicie,

n a t o m i a s t :

jemob (nie *jemobok*) wstydzę się,
ezidos (nie *ezidosok*) zdarzyło się,
 gdyż *jemön* i *zidön* są czasowniki nieprzechodne (*intransitiv*).

§. 56. W liczb. mnogiej należy odróżnić formę zaimkową czyli zwrotną (*reflexiv*) od formy wyrażającej wzajemność (*reciprok*) która się tworzy przez dodanie zaimka osobowego w czwartym przypadku liczb. mnogiej, n. p.

forma zwrotna:

löfobsok Kochamy się t. j. każdy siebie samego.

forma wzajemna:

löfobs obis Kochamy się t. z. nawzajem jeden drugiego.

älöfofs ofis one się kochały nawzajem

lobols olis wy się chwalicie nawzajem

lobolsok wy się chwalicie (każden siebie samego).

§. 57. Zaimka osobowego w czwartym przypadku można i przy czasownikach zwrotnych używać lecz tylko w liczbie pojedynczej, w której wszelka wątpliwość co do wyż wymienionych form jest zupełnie wykluczona.

Można zatem mówić:

löfol oli | ty kochasz się,
lub *löfolok* |

venodobok |
 lub *venodob obi* | ja truję się

ale tylko *löfonok* kochają się (*man liebt sich*),
 gdyż *löfon oki* znaczyłoby, że jeden drugiego
 kocha, (*man liebt einander*).

§. 58. Po przyimkach wyrażamy »jeden
 drugiego« przez *balvoto* albo przez odpo-
 wiedne połączenie słów *balim* i *votim* n. p.
kanitobs ko balvoto albo
kanitobs balim ko votim spiewamy jeden
 z drugim.

Strona bierna.

(*Passivum — sufafom.*)

§. 59. Strona bierna urabia się z czyn-
 néj przez dodanie na początku zgłoski *pa*
 dla czasu terażn. a *p* dla wszystkich innych
 czasów n. p.

Praes. czas terażn.:

palöfo jestem kochany,
paflapom on jest bity,
papönobs my jesteśmy karani,
palobofs one są chwalone.

Imperf. cz. wspóln. przeszły:

pülöfol ty byłeś kochany,
pülobof ona była chwalona,
pülobobs my byli chwaleni,
dog püdomitom pies był tresowany.

Perfect. cz. przeszły:

pedevokob zostałem odwołany,
pedevokols wy zostali odwołani.

Plusqprf. cz. zaprzeszły:

pilöfob byłem był kochany,
pilobobs byliśmy byli chwaleni.

Futur. I. cz. przyszły niedok.:

poblamol ty będziesz ganiony,
polöfof ona będzie kochana,

Futur. II. cz. przyszły dokon.

pupöinol zostaniesz ukarany,
pulobols zostaniecie (będziecie) po-
 chwaleni.

Uwaga. Dla wprawy należy przerobić konjugacją z następującymi słowami: *kübädon* rzucać kostkami, *jutön* strzelać, *stimön* czcić, *zidön* zdarzyć się, *suädön* namówić, *kötön* krajać, *savön* ratować, *yunön* odmładzać, *wänön* łązić.

Tryb łączący i warunkowy.

(Conjunctiv i conditional).

§. 60. Tryb łączący urabia się za dodaniem zgłoski *la* do formy trybu ozn. Zgłoska *la* kładzie się po czasowniku i odziera się krótką poziomą —; jeżeli forma kończy się na *l*, wtedy dla lepszego brzmienia kładzie się *la* przed czasownikiem.

§. 61. Tryb warunkowy *(Conditional)* tworzy się przez dodanie końcówki *öv*, n. p.

ülöbonöv oli, of la — ipenol sugivi,
chwalonoby cię, gdybyś był zadanie napisał,
ülömibos — la dészcz padalby,
ijutom — la byłby był strzelał,
if men at übinom — la liegik, üjufomöv
pöfikelis, gdyby ten człowiek był bogaty,
wspierałby ubogich.

Uwaga. O używaniu tryb. łącz. i warunkowego patrz §. 82, 83.

Forma pytająca.

(Sükabid)

§. 62. Polskie „czy“ w pytaniach wyraża się zgłoską *li* którą się kładzie po,

względnie przed czasownikiem i oddziela krótką poziomą —.

Przy czytaniu pada akcent zawsze na ostatnią zgłoskę czasownika (nie na *li* ani na *la*).

W formie pytającej i łączącej zarazem kładzie się *li* przed *la*.

Przykłady:

slipom — *li*? czy on *spi*?

äslipob — *la*, *spalbym*.

li — *la äslipol*? czy *spalbyś*?

buk oba binom — *li*? czy jest moja *książka*?

liladof — *li*? czy ona *czyta*?

äliladof — *li* — *la*? czy ona *by czytała*?

no — *li älöfom* — *la* albo

no älöfom — *li* — *la*? czy on *nie kochałby*?

fat no äbinom — *li*? czy *ojciec* *nie był*?

§. 63. Zgłoskę *li* można położyć po każdej części mowy, której nadajemy szczególny nacisk n. p.

Czy *to* pióro jest dobre?

pen at — *li binom gudik*?

Czy *książkę* kupujesz?

buki — *li lemol*?

Czy przyjaciela widziałeś?
fieni — li elogol?

Tryb rozkazujący.

§. 64. Jest w volapüku trojaki:

- a) życzący (*vipabid*) z końcówką *ös*,
- b) rozkazujący zwykły (*bidabid*) z końcówką *öd* i
- c) bardziej rozkazujący (*lebüdabid*) z końcówką *öz*.

Przykłady:

gololöd! idź!

gololöz! ruszaj! marsz!

golomöd! niech idzie!

golobsöd! idźmy!

pulobsöz! powinniśmy być pochwaleni,
(*wir sollen solche sein, die gelobt worden sind.*)

binolös läbik! abyś był szczęśliwy!

lifofös! niech żyje (ona)!

osaunobsös! obyśmy byli zdrowi!

esavomös! oby wyratował!

§. 65. W zdaniach poczynających się od: mówią, że..... (niem. *soll* albo *man*

sagt, dass. . . . .) mówimy w volapüku: *sagon, das. . . . . n. p.*

sagon, das blod ofa enakömom — la, mówią, że jój brat nadszedł.

Tryb bezokoliczny.

(*Subsatabid*).

§. 66. Tworzy się — jak już poprzednio była o tém mowa — przez dodanie do słowa pierwotnego końcówki *ön n. p.*

flapön bić,

binön być,

labön mieć,

palobön być chwalonym.

§. 67. Niem. słówko „zu“ przed trybem bezokol. nie tłumaczy się w volapüku, oprócz, jeżeli stoi zamiast „um zu“ „a b y, a ż e b y,“ w którym to wypadku tłumaczy się przez *al n. p.*

Egolom, al konletön planis, poszedł zbierać rośliny (aby zbierał.)

Fidobs, al lifön, ab no tifobs, al fidön, jemy, ażeby żyć, lecz nie żyjemy, aby jeść.

§. 68. W zdaniach, jak *n. p. za słaby,*

aby chodzić, tłumaczy się za przez tu, aby przez al n. p.

jest za słaby, aby chodzić na spacer,
binom tu fibik, al spatön.

Imiesłów.

(*Ladyekabil*).

§. 69. Imiesłów wszystkich czasów tak strony czynnej jak i biernej urabia się przez dodanie końcówki *öl*, którą także i do samego źródłosłowo dodać można, n. p.

penöl piszący,
epenöl który napisał,
openöl który będzie pisał,
edeilöl (nie *pedeilöl*) umarły,
nif efulöl, śnieg, który upadł,
pematoföls, które wyszły za mąż,
udönoföl która zrobi.

§. 70. Imiesłowy (a nawet i rzeczowniki) można stopniować przez dodanie odpowiednich końcówek *um* lub *ün* n. p.

löfölum bardziej kochający
löföün najbardziej kochający
bösetölum więcej hałasujący

belum większa góra
sölün największy pan
flenum lepszy przyjaciel i t. d.

Gerundium.

§. 71. Dodając na początku zgłoskę *pö* a na końcu *öl*, otrzymujemy formę odpowiadającą łać. *gerundium* n. p.

dun pöloböl, czyn, który ma być pochwalony (*die zu lobende That.*)

Nu labob vödi pögeböl nie mam słowa którego bym użyć mógł.

Przypuszczenie i domniemanie.

§. 72. Uwagi godne są jeszcze zakończenia czasownikowe *öx* i *ök*; końcówka *öx* odpowiada polskiemu »powinien« niem. *dürfte*, zaś *ök* odpowiada polsk. »potrzeba« niem. *brauchen*, n. p.

epenomöx powinien napisać,

binolök dutlikün powinienes być najpilniejszym;

binosöc gudikum, to powinno być lepsze;
kel labom konsieni klinik, *no dledomök*,
 kto ma czyste sumienie, nie potrzebuje
 się bać,
no openolsök penedi, nie będziecie po-
 trzebowali pisać listu.

Forma długo trwająca.

(*Aorist — durativ*).

§. 73. Jest właściwą volapükowi i uży-
 wa się w przysłowiach i sentencyach dla
 wyrażenia czynności długo trwającej lub
 często się powtarzającej.

Durativ czasu terażn. tworzy się za
 dodaniem na początku zgłoski *ai*, dla
 wszystkich innych czasów samej tylko zgło-
 ski *i*, którą się wstawia między przyrostek
 czasowy a czasownik n. p.

ailöfob kocham ustawicznie,

pailöfol jesteś ustaw. kochany;

üilobob chwaliłem ustawicznie

püilobom on był ustaw. chwalony

ilöfol kochałeś ustawicznie.

wijenos zwykło się dziać

wigolobs zwykliśmy chodzić, i t. d.

Uwaga. Zgłoski czasowe *a, ä, e, i, o, u*, można dodawać i do przysłówków rzeczownikowych jak n. p.

ayelo tego roku,
äyelo zeszłego roku,
eyelo poza przeszłego roku,
adelo dzisiejszego dnia,
ädelo wczorajszego dnia,
eделo pozawczora,
odelo jutro,
oyelo na przyszły rok,
amulo tego miesiąca,
ämulo zeszłego miesiąca,
omulo na przyszły miesiąc,
avigo tego tygodnia,
ävigo zeszłego tygodnia,
ovigo na przyszły tydzień,
idele przed przedwczora (przed poza-
wczora).

Przymyki.

(Pläpods).

§. 75. Wszystkie przymyki stoją przed rzeczownikiem do którego należą.

Na pytanie: gdzie? skąd? mają przy sobie przyp. pierwszy.

Na pytanie: dokąd? przyp. czwarty.

Najzwyczajniejsze przyimki są następujące:

Len do, ju len aż do, su na, ju su aż na, plä oprócz, jü do, da przez, kol przeciw, ju kol aż do, aż przeciw, po za, in w, neb przy, linü, zä, w koło; ove, ovi, ovü, przez, nad; öned, dis, pod; bif przed; ta przeciw, bevü między; pla zamiast, du podczas, nen bez, sa wraz, razem; ta wbrew, przeciw, du podczas, unü w przeciągu, atallanü (l) z téj strony, etallanü (l) z tamtéj strony, zenodü w pośród, tonü (l) podług, kanü za pomocą, löpi (l) powyżej, disü (l) poniżej, nilü (l) niedaleko, demü (l) dla, visü (l. 4.) na przeciwko *vis-à-vis*, sukü w skutek, nilimü koło, flanü (l) ze strony (*seitens*), nekonsidü (l) bez względu na, sakü w skutek; gonü na korzyść, nämü (l) na mocy, mocą, nemü (l) w imieniu, domü do domu, modü (l) na sposób, n. p.

in zif w mieście,

in zifi do miasta, albo

ini zif do miasta,

buk seistom su tab, książka leży na stole;
 seitolöd buki su tabi, połóż książkę na stół;
 smafanüb ästanom dis tab, klatka stała pod
 stołem;

pladolöd jukis dis tabi, postaw buty pod stołem.

§. 76. Przyimki *fa*, *de* od, *von*, mają w volapüku zupełnie przeciwne znaczenie n. p. *atos püflagos fa om* znaczy: to było od niego żądane, czyli, że on sam żądał; przeciwnie *atos püflagos de om*, znaczy: że ktoś inny żądał, aby on to lub owo zrobił.

§. 77. Jeżeliby przyimki *ko* i *plo* miały stać przed słowem zaczynającym się samogłoską *o*, wtedy używamy *ke* i *ple* dla lepszego brzmienia n. p.

ke of zamiast *ko of* z nią,

ke oms z nimi,

ple ol zam. *plo ol* dla ciebie,

ple obs dla nas,

ko blod oba z moim bratem,

se dom z domu,

in domi albo *ini dom* do domu,

danob ole plo fols jönik dziękuję ci
 za ładne kwiaty.

Uwaga. Przy niektórych przyimkach zwłaszcza przy *in* można końcówkę czwartego przypadku *i* dodać do przyimka, a wtedy rzeczownik stoi w przypadku pierwszym.

Spójniki.

§. 78. Najważniejsze spójniki są:

ä — ä tak — jak;	bo ponieważ;
bi ponieważ,	jüs aż, do;
das, dat, aby, ażeby;	ka jak (po stopniu wyż.)
deno przecież;	lä przy, u,
da podczas;	na (g) gdy;
do chociaż;	noe—soi, nietylko—ale;
e (d) i, a;	ni — ni ani — ani;
i (d) także;	sis od;
ga przecie;	sod lecz, ale;
if gdy;	uf—ud, albo—albo;
ibo, ibö ponieważ;	ye (d) przecież;
so — äs tak — jak, (po stop. równ.).	

Uwaga. Niektóre spójniki przyjmują przed samogłoskami literę *d* lub *g*, n. p.

e, ed; i, id; u, ud; ye, yed; na, nag.

Jak po stopn. wyższym wyraża się zawsze przez *ka*, w każdym innym wypadku przez *as*, n. p.

ty jesteś pilniejszy, jak mój brat;
binol dutlikum, ka blod oba.

ta książka jest ładniejsza, jak owa,
buk at binom jönikum, ka buk et;

n atomiast:

kocham go jak mego ojca,
löfob omi as fati oba.

Tak — jak po stopn. równym wyrażamy przez *so* — *üs* n. p.

no binof so jönak, üs jiften ofa,

ona nie jest tak ładna, jak jej przyjaciółka.
nök ola nobinom so liegik, üs fat oba;

twój wuj nie jest tak bogaty, jak mój ojciec.

§. 79. Jak po stop. wyższ. tłumaczy się przez *ka*, w każdym innym wypadku przez *as* n. p.

son oba binom dutlikum, ka jison ola;

mój syn jest pilniejszy, jak twoja córka;

fat oba binom liegikum, ka ol;

mój ojciec jest bogatszy, jak ty;

löfob omi as fati oba,

kocham go jak mego ojca.

§. 80. „Tak — jak“ przy stop. równym wyraża się przez *so* — *üs* n. p.

no binof so jönik, üs jiften ofa;
 ona nie jest tak ładna, jak jój przyjaciółka;
nöle ola no binom so liegik, üs fat ofa,
 twój wuj nie jest tak bogaty, jak jój ojciec.

Wykrzykniki.

(*Lentileks*).

§. 81. Są następujące:

ag! ach!	bö! głupstwo!
bafo! brawo!	bafino! bravissimo!
eko! tu! patrz!	ga! przecież! nareszeie!
godö! dla Boga!	ladyulö! bądź zdrów!
lifö! vivat!	lü! hej! słuchajno!
liedö! niestety!	läkelö! do diabła!
lilö! heda! słuchajno!	lukümo! proszę!
stopö! stój!	majö! marsz!
mofo! przecz!	selednö! szczególnie!
sö! pst! cicho!	spidö! prędko!
spidumö! prędzój!	tädö! uważać!
yi! precz!	yö! żwawo!
ylulö! na sumienie!	gode danü! Bogu dzięki!
denulogö! do widzenia!	
adyö! bądź zdrów! do widzenia!	

O używaniu trybów

oznajm. przypuszczaj. warunkow. i rozkazującego.

§. 82. W zdaniach jak n. p. »jeżeli człowiek jest bogaty, powinien wspierać ubogich« w których pierwsza część wyraża warunek możliwy, używamy w obu zdaniach trybu oznajmującego (*indicativ*):

men el, is binom liegik, sötom yüfön pöfikelis;
przeciwnie w zdaniu: »jeżeliby ten człowiek był bogaty, wspierałby ubogich« wyraża pierwsza część warunek niespełniony, niemożliwy i w tym wypadku kładziemy w pierwszym zdaniu *imperf.* lub *plusqupf.* trybu przypuszczaj. (*conjunctiv*), a w drugim zdaniu tryb warunkowy (*conditional*) a więc:

*if men at übinom — la liegik,
üyüfomööv (iyüfomöv) pöfikelis.*

§. 83. W zdaniach poczynających się od *if* gdy, *äsif* jakby, jak gdyby; *ifi* chociażby, kładziemy w wołapüku *imperf.* lub *plusqupf.* *conjunct.* n. p.

*liladom, äsif äslipom — la,
czyta, jakby spał;*

pükol, üsif ibinol — la noel,
mówisz, jak gdybyś był świadkiem.

§. 84. W zdaniach wyrażających rozkaz lub życzenie, które się zaczynają od spójników *das, dat* żeby, ażeby; używa się jednej z trzech form trybu rozkazującego n. p.

osagob ome, das menodomoköz
powiem mu, ażeby się poprawił;
obegob ofi, das kömofös
poproszę ją, ażeby przyszła.

§. 85. Po wszystkich innych spójnikach i w każdym innym wypadku używamy w volapüku trybu oznajmuj. (*indicat.*) n. p. mówią, że twój syn odjechał do Ameryki,
sagon, das son ola emotävom al Melopi.

Rzeczowniki złożone.

(*Subsats kosiadik.*)

§. 86. Rzeczowniki złożone urabiają się w ten sposób, że do rzeczownika określającego w przyp. drugim, dodaje się rzecz. główny w przyp. pierwszym n. p.

*vola***pük** mowa światowa
*spoda***akad** karta korespond.
*pened***amük** marka listowa;
*pen***aneif** scyzoryk;
*monit***ajeval** wierzchowiec,
*täv***apenod** paszport (pismo podróży).
*smastä***galöet** sarnina,
*svin***aloet** pieczeń wieprzowa
*bub***aloet** wołowina
*vam***afet** termometr
*stom***ablesenel** barometr
*buk***atedal** księgarz,
*log***amikel** optyk,
*vöda***sbuk** słownik.

II.

Pükaveds e pükeds.

---

1. *As söl, so omik dünel.*
2. *Begin alik binom fikulik.*
3. *Bevü bleinels sölom balogel.*
4. *Binos gudikumo binön kap kata, ka-
göb leina.*
5. *Binos nefikulikumo pöfi lobön, ka oti
stepelön.*
6. *Boad alik labom vumi omik.*
7. *Binos gudikumo labön nögi tudelo, ka
jigoki odelo.*
8. *Cal alik labom vexadi omik.*
9. *Festun no umüdom kapadoli.*
10. *Gan yunik vilom bälediki al vati dukön.*
11. *Flol bal no mekom festuni.*
12. *Glem saunik givom bodi gudik.*
13. *Foxavs bäledik fikuliko pafanoms.*
14. *Flitavs mödikum pafanoms ko miel,
ka ko vinig.*
15. *Flolalik upölüdom fino smeli omik.*
16. *If sembal omekom stepis kil, al bligön*

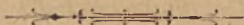
oli, so dunolöd stepis mäl, al blöfön danami omik.

17. *Jigok büledik givom supi gudik.*
18. *Jeval, kel melidom zabi, getom en luini.*
19. *Jepoloköd golön in kapanemis badik, ibo pab, kel zü lit flitom, flitadis oke ofelidom.*
20. *Ivabel bal no mekom flolatimi.*
21. *Kel moni nonik in polc labom, mieli in mud labön mütom.*
22. *Kel labom läbi, odukom jigami al domi.*
23. *Kel in yel telsid binom stupik, at in yel kelsid no obinom visedik.*
24. *Kel ofeno konfidom, ofeno pacütom.*
25. *Kel sponom, at pelom.*
26. *Kel smevom, at vegom.*
27. *Kel dog mödiko vaulom, at no heitom.*
28. *Kop alik labom jadi omik.*
29. *Kel no labom jemi, no labom stimi.*
30. *Kel benodis getom, libi polüdom.*
31. *Kel tu mödikcsi pümetom, selediko rödi omik cedom.*
32. *Kel oke in blötazenod sneki nulüdom, ko venod papelom.*
33. *Kik goliüdik manifom yanis valik.*
34. *Kel blamon, lemön vilom.*

35. *Län pinik (liegile) mekom menis nedutik.*
36. *Lifasmaveg mödikumo pesovom ko spins, ka ko flols.*
37. *Ladiil yofik mökom biledi flölöl.*
38. *Lömöbaköls binoms: ledik, yelebik, glünik, yulbik e violetik.*
39. *Linegs badik vunoms mödikumo, ka glafs.*
40. *Lelel leli lelom (lelolöd leli) ünü binom fonik.*
41. *Luvok mödik, e nög nonik.*
42. *Ludog votom heli, ab no badiki kösömi.*
43. *Mödiks laboms mieli su lips, e bilodi in lad.*
44. *Men jutom, God glöbis polom.*
45. *Nöt alik labom jali omik.*
46. *No lilobs glökis smalik, if tonodoms glöks gletik.*
47. *Nam detik vatükom nedetiki, bofiks vatükoms lugodi.*
48. *Ni nob ni tug padivoms nen lieg.*
49. *Nöy vilom binön visedikum, ka jigok.*
50. *Neleig binom mot heta.*
51. *Püd jinik dämom plu, ka klig manifik.*
52. *Pos vob pelefulöl taked binom seidik.*
53. *Tel stons difik no müloms gudik (o).*
54. *Temipäbs kiniko aipükoms.*

55. *Tiks binoms netoladiks.*
 56. *Teldik binom senedo liim, linedo ludog!*
 57. *Vanlika fiton, if bëitazibi no labon.*
 58. *Vob alik melidom mesedi omik.*

*Mulapenüd nebolitik: „Volapüka gased“
 nogan flenas valik volapüka. Redak, gov e säd:
 Wien — Meidling Ruckergasse 4. Suüm
 yelsik bonedama niniko binom: plo Löstün
 e Nugün flon 1·20.*

Dümel służący, pükaved przysłowie, püked sentencya, begin początek, fikulik trudny, bevü między, bleinel ślepy, balogel jednooki, kap głowa, kat kot, göb ogón, lein lew, pöf ubóstwo, stepelön znosić, boad drzewo, vum robak, nög jaje, tudelo dziś, odelo jutro, cal urząd, stan, vexad utrapienie, festun wieniec, müdön goić, kapadol ból głowy, gan geś, yunik młody, vilön chcieć, bäledik stary, vat woda, dukön prowadzić, flol kwiat, meköu robić, czynić, glem zboże, saunik zdrowy, givön dać, bod chléb, foxav lis, fanön łapać, flitav mucha, miel miód, vinig ocet, pöludön utracić, zgubić, smel zapach, sembał ktoś, step krok, bligön

zobowiązać, blöfön okazać, danam podziękowanie, sup zupa, jeval koń, melidön zasłużyć, zab owies, getön dostać, luün najmniej, polokön wystrzegać się, kapanem towarzystwo, pab motyl, ibo ponieważ, lit światło, flitön latać, flitad skrzydło, felidön spalić, jvabel jaskółka, flolatim wiosna, mon pieniądz, pok kieszeń, mud usta, mütön musieć, läb szczęście, dukön prowadzić, jigam narzeczona, stupik głupi, visedik mądry, sponön siać, pelön zbierać (*ernten*), smeövön smarować, vegön jechać, vaulön szczekać, beitön kąsać, kop ciało, jad cień, jem wstyd, stim cześć, benod dodrodziejstwo, lib wolność, pömetön obiecywać, selediko rzadko, vöd słowo, cedön dotrzymać, blötazenod gors, pazucha, pierś, snek wąż, venod trucizna, pelön zapłacić, golüd złoto, kik klucz, yan drzwi, valik każdy, manifön otwierać, blamön ganić, lemön kupić, län kraj, pinik tłusty, nedutik leniwy, lif życie, smaveg ścieżka, sovön zasiewać, spin cierń, ladäl umysł, yosik wesóły, bäled starość, lömöb tęcza, köl barwa, ledik czerwony, yelebik żółty, glünik zielony, yulibik niebieski, lineg język, vunöm ranić, glaf miecz, lelel kowal, lel że-

lazo, lelön kuć, ünä dopokąd, fönik gorący,
 luvok krzyk, ludog wilk, hel włos, kösöm na-
 tura, lip, usta, bilod żółć, lad serce, jutön strzé-
 lać, glöb kula, polön nosić, nöt orzech, jal lu-
 pina, libön słyszeć, glök dzwon, smalik mały,
 tonodön dźwięczeć, dzwonić, gletik wielki, nam
 ręka, vatükön myć, bovik obydwaj, lugod twarz,
 nob szlachectwo, tug cnota, divön cenić, nen
 bez, lieg bogactwo, meleig nierówność, het
 nienawiść, püd pokój (spokój), dämön szko-
 dzić, klig wojna, jinik skryty, manifik otwarty,
 jawny, pos po, lefulön ukończyć, taked wypo-
 czynek, svidik słodki, ston kamień, mülon
 mléć, tempäb tchórz (człowiek), kiniko od-
 ważnie, śmiało, tik myśl, toladik ocłony,
 netoladik wolny od cła, teldik niejedyn, senedo
 zewnątrz, liäm jagnię, linedo wewnątrz, van-
 liko nadaremnie, fitön ryby łowić, bätazib
 ponęta, mesed nagroda, mul miesiąc, penäd
 pismo, bolitik polityczny, nogan organ, redak
 redakcyja, gav administracyja, säd expedyca,
 suäm cena, bonedam zamówienie, prenumerata,
 niniko włącznie, flon złoty reński

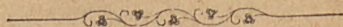

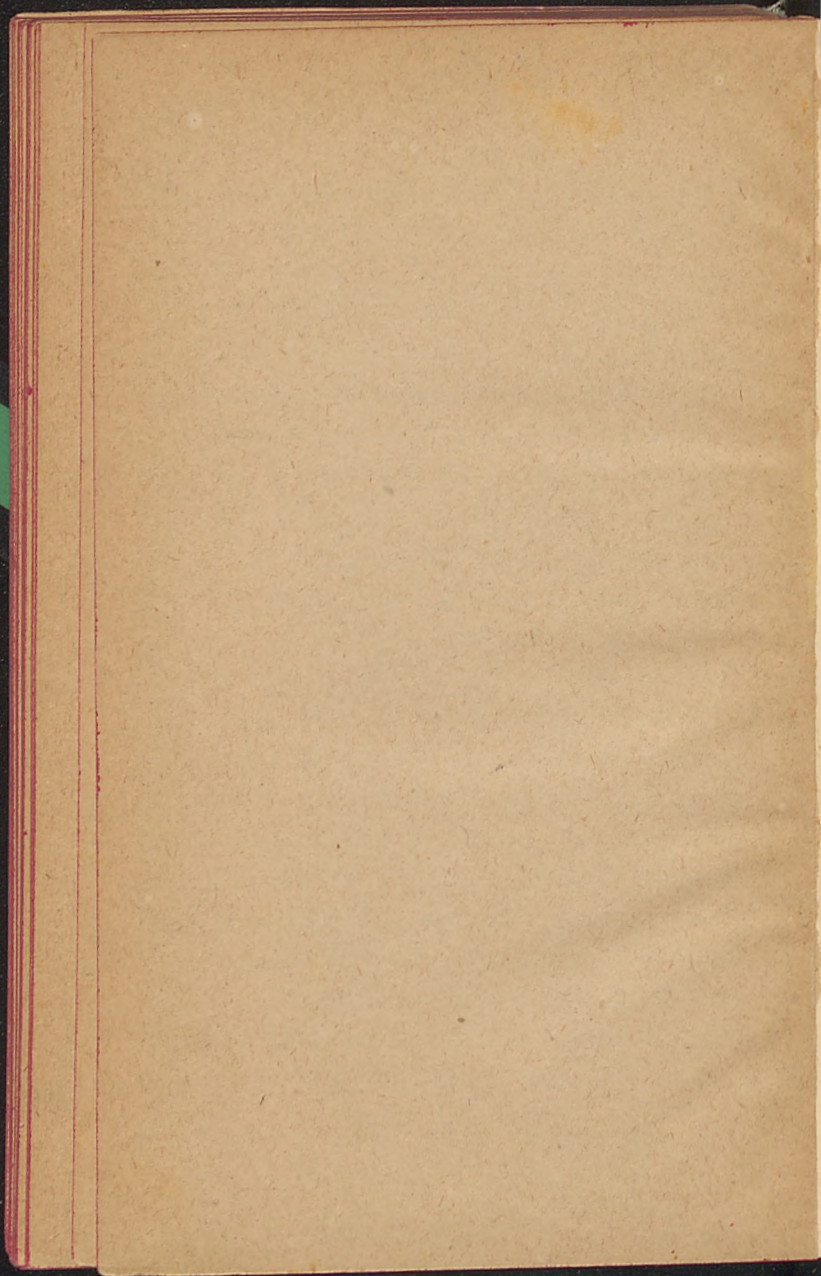
K O N I E C.

BIBLIOTEKA
 B.N.
 PRODOMA

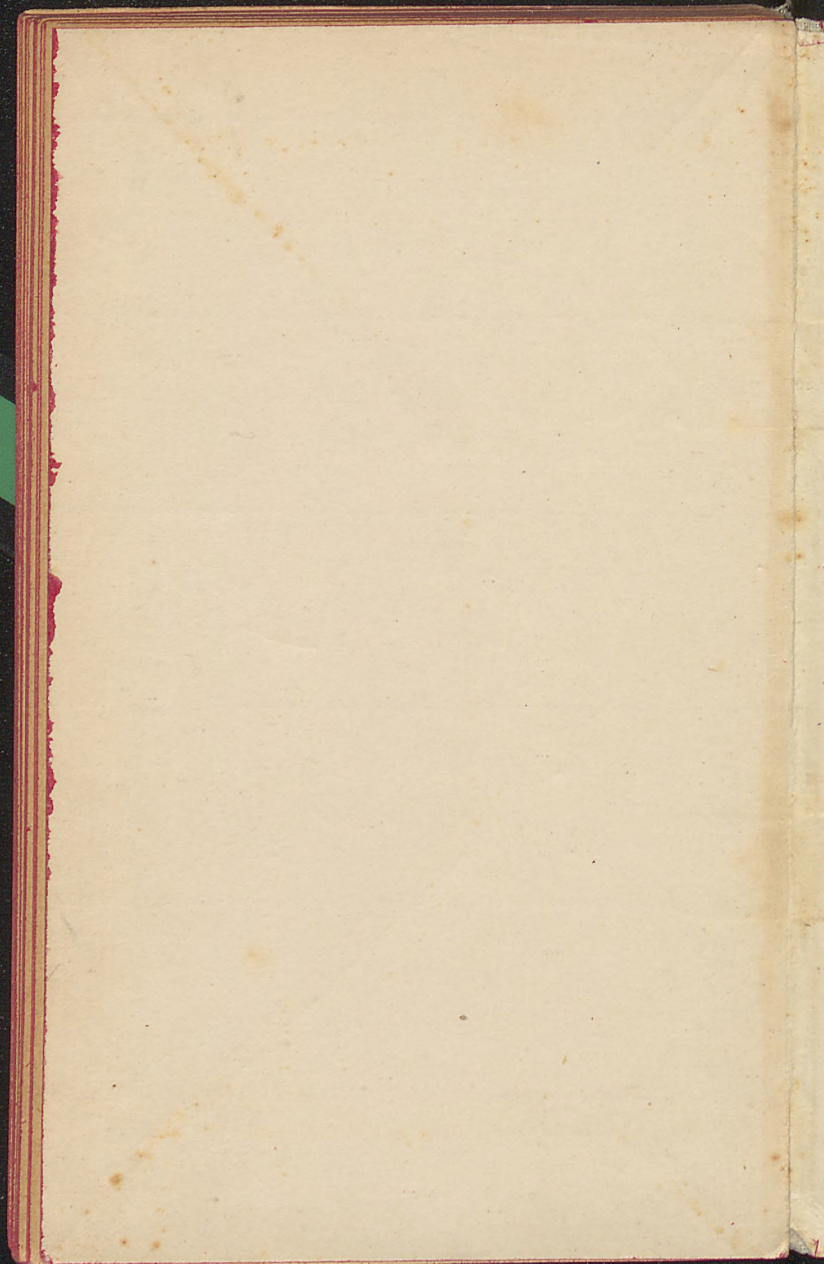
Omyłki druku.

Strona	wiersz		
IV.	8	z dołu	czytaj ro- zmaitych.
6.	11	„	„ mnie albo mię.
13.	6	„	„ zaw- sze.
20.	1	z góry	„ przymio- tnikach.
22.	3	z dołu	„ owe.
48.	8	z góry	wypuścić <i>el.</i>
51.	2	z dołu	czytaj <i>Flol alik.</i>

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001013281258

BN

BIBLIOTEKA
NARODOWA

412892